

מִצִּוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן
 תִּאָרֶיךָ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ כָּל־הַיָּמִים: פ שלישי מא אז יבדיל משה שלש
 עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה שְׁמֶשׁ: מב לָנֶם שָׁמָּה
 רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא
 לֹא־שָׁנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנָם אֶל־אֶחָת מִן־
 הָעָרִים הָאֵל וְחַי: מג אֶת־בְּצָר בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ
 הַמִּישֵׁר לְרְאוּבֵנִי וְאֶת־רֵאמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־
 גּוֹלָן בְּבַשָּׁן לְמְנַשֵּׁי: מד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם
 מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מה אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים

תו"א (מא) אז יבדיל משה. מכות י. (מב) לָנֶם שָׁמָּה. סוטה מטו. סנהדרין לג: והוא לא. מכות י: ונָם אֵל. טס י.
 וחי. גיטין יב. מכות י. (מג) אֶת בְּצָר. טס. (מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה. יומא עב: מכות טס ע"ז ז: מנחות גג:
 רש"י

רוצה היום: (מא) אז יבדיל. נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילם ואף על פי שאין קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען אמר משה מזה שאפשר לקיימה אקיימנה (מכות י'): בעבר הירדן מזרחה שמש. באותו עבר שבמזרחה של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ריש במטף. מזרח של שמש מקום זריחת השמש: (מד) וזאת התורה. זו שהוא עמיד לסדר אחר פרשה זו: (מה) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר בנאחם ממנאים חזר ושנאה

העמק דבר

הנראה, אבל יבואר להלן עפ"י סוגית הגמ' דפי' אשר טס משה היינו כח העיון והמידות, ומעשה יבואר, כי המעשה שנזכרו משה להבדיל ערים בעבר הירדן, וידוע שאין קולטות עד שיבחרו שלש ערים בא"י, ומכ"מ הזכרו משה להבדילם, כדי להורות להזכרו לעיון הלכה חדשה טרם הגיע המעשה לידנו, משום שזוהו צטות יותר שמתא נקיה משגבה, מאשר יכריח הענין להוציא ההוראה בשעה שאירע המעשה (א), וכך הזכרו משה רבינו

הרחב דבר

(א) וירמיהו הנביא הוכיח לחכמי דורו על שלא שמו לב לעיון בהלכות טרם הגיע מעשה לידם, וסמכו עצמם כי

אָנָא מִפְקֹד לָךְ יוֹמָא דִּין דִּי יִימִיב לָךְ וְלִבְנֵיךָ בְּתִרְךָ וּבְדִיל דְּתוֹרִיךָ יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי
 יִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ כָּל יוֹמֵיָא: מא בְּכֵן אֶפְרֵשׁ מִשֶּׁה תְּלַת קְרוּוִין בְּעֵבְרָא דִּי־דָנָא מְדִינְחָא
 שְׁמִשָּׁא: מב לְמַעַרְק לְתַמּוֹן קְטוּלָא דִּי יְקַטוּל יַת חֲבֵרִיָּה בְּלֹא מְדַעִיה וְהוּא לֹא סִנֵּי לִיָּה
 מֵאַתְמָלִי וּמְדַקְדְּמוּהִי וַיַּעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּיָא הָאֲלִין וַיְתַקֵּי: מג יַת בְּצֵר בְּמִדְבָּרָא
 בְּאַרְע מִישְׂרָא לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן וַיַּת רֵאמוֹת בְּגִלְעָד לְשִׁבְטָא דְגַד וַיַּת גּוֹלָן בְּמַתְנָן
 לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה: מד וַדָּא אוֹרִיָּתָא דְסֻדְר מִשֶּׁה קְדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מה אֲלִין סְהִידוּתָא

העמק דבר

דלוי זכה נעשית לו זר לא זכה זרה הימנו, ופרש"י
 משמכח ממנו, דזה ודלוי אפי' בלא לשמה לבד
 כמשמעו, וה"נ משמעו צוה המאמר, וא"כ קשה
 טובא, הלא הלומד שלא לשמה אינו סס המות
 ח"ו, ואלרצה לעולם יעסוק אדם בצורה אפי'
 שלא לשמה, וגם לשון דאומן לה ודלא אומן לה
 אינו מובן כ"כ על הלמוד, אלא הגמ' הבינו פי'
 המקרא, דלא מיירי בלמוד מה שכבר מקובל,
 אלא אשר שם משה לחדש הלכות, שזה חלקו של
 משה ביחוד כמש"כ לעיל א' מקרא ג', ומש"ה
 כמיב בלשון שס, דזה הדרך הנעלה הוא כסס,
 ואס לא זכה לחדש לשמה אלא מטה הדין לפי
 רגונו, היינו שלא לשמה, נעשית לו סס המות,
 שהרי מטה ההוראה לדעתו ורגונו, וזהו דלא
 אומן לה, שעובד ומחדש אצל אינו מכוינ להאמת
 והוא פושע בדבר, מש"ה היא סמא דמותא (א):
 (מה) א"ה העדת. ביאר הכמוז מהו הסורה
 אשר שס משה, היינו העדות. פרשה שבכתב,
 והחקים. דקדוקים בצוה פרשה על פי י"ג

להכין שלש ערים שנלך ג"כ עיון והשגחה שיהיה
 עפ"י ההלכות המבוארות במס' מכות פ"ג, ולא
 צנקל הי' למצוא ערים המסוגלות לזה, כמש"כ
 בס' במדבר ל"ה י', ומזה נלמוד לעיון הלכה,
 ועפ"י דברינו יוצן דרשת חז"ל על מקרא הסמוך:
 (מב) וגם א"ז אחת מן הערים הא"ז וחי.
 תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנא' וחי עבד לי'
 מידי דהוי לי' חיותא [מכות י'], והוא פלא
 מאין למדו זה, דמיירי בחיותא דחורה, דילמא
 בפרנסה, אלא הוא מענין הפרשה, ופי' חז"ל
 שמה רבינו הכין הערים באופן שיסכנו לשיצנה
 אס יהי נלך: (מד) וזאת התורה אשר שם
 משה. דרשו ציומא דע"כ אס זכה נעשית לו
 סס חיים לא זכה נעשית לו סס המות, והיינו
 דאמר רבא דאומן לה סמא דחי' ודלא אומן לה
 סמא דמותא, והנה פי' לא זכה, א"ז לפרש היינו
 שלמד לקנטר, דא"כ לא שייך לשון לא זכה, שהרי
 זהו רשע גמור דמקנטר בחגא דמלכא, אלא לא
 זכה ללמוד לשמה, והכי מוכרח עוד באומו סוגיא,

הרחב דבר

בצוה מעשה לידס אז יחקרו, וע"ז אמר (צירמיה ב') פרא למוד מדצר צאות נפשה שאפה רוח תאנחה מי ישיבנה
 כל מבקשה לא ייעפו בחדשה ימלאונה, ות"י בערודא כו' כן כנשתא דישראל מרדת וטעת מן אורייתא ולא צביא
 למיחב נביא אמר לה כל בעהא דאורייתא לא ישמלהון בזמנה ישכחונה, פי' שח"ח לא נחייגעו בחורה ע"כ בצוה
 מעשה לידס טעו ולא רצו לחזור כשצא גדול מהם להשיב ההוראה, ומה גרם להם שטעו אמר הנביא משום דכל
 מבקשי הסורה לא נחייגעו תחלה, וכסבורים אשר בחדשה, היינו בזמן שיחודש המעשה ימלאונה, היינו ימלאו יסדות
 ההוראה ואין לורך להחייגע טרם בוא המעשה. ומה שהוכיחם ירמיה כל זה בשעת החרבן, משום דעיקר חרבן
 בהמ"ק היה תלוי בכח מלחמתה של חורה בישראל, כמו שיבאר בחבורי רנה ש"ט באורך כאשר יגזור האל בחיים,
 וכבר הוכחו בקדמת העמק שאלה ח"ג אשר גם קהלת הזהיר ע"ז במקרא ויזמר מהמה בני הזהר עשות ספרים
 הרבה אין קץ, דפירושו אשר הזהיר לבני שהוא תלמיד חכם כמש"כ בס' בראשית מ"ה ט"ו, לעשות ספרים אין קץ
 מדברים מחודשים בשעת למודם, וכבר עשו כן נביאים הראשונים כמש"כ הרמב"ם בהקדמת חיבורו הגדול, וכבר
 ביארנו בס' שמות ל"ד כ"ז שכן פי' דבר ה' למשה כחך לך את הדברים, לפי פי' הגמרא נדרים דף ל"ח יע"ש:
 (א) והנה כבר נחפרש הטעם שיש להקדים העיון טרם בוא המעשה שהוא כדי שיצא ההוראה בעיון ישר בלי שכתה
 וקלות העיון, ולזה בא סמיכות הפרשת ערי מקלט. והנה בא עוד זה המקרא ומרמו במיבת שם, לגלות